

HANDBOEK-INC:

HOI

De inclusieve ontwikkeling van meervoudige geletterdheid van het jonge kind

CZEŚĆ!

KAIXO

MERHABA

Een driejarig Erasmus+ KA2-
samenwerkingsproject voor schoolonderwijs
2023-2026

Read with MEE

early multilingual literacy

Read with MEE

early multilingual literacy

ectoraat
Meertaligheid
en Geletterdheid

Trinity College Dublin
Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath
The University of Dublin

HEZKUNTZA, FILOSOFIA
ETA ANTROPOLOGIA
FAKULTATEA
FACULTAD
DE EDUCACIÓN, FILOSOFÍA
Y ANTROPOLOGÍA

Het Read with MEE project is

Co-funded by
the European Union

Informatie over het Read with MEE project: www.readwithmee.eu

Informatie over deze publicatie: www.readwithmee.eu/handbook-inc

© Read with MEE 2026

Een online versie van dit werk is gepubliceerd op www.readwithmee.eu/handbook-inc onder een Creative Commons Open Access-licentie CC-BY-NC-SA 4.0, die hergebruik, verspreiding en reproductie in elk medium voor niet-commerciële doeleinden toestaat, mits de oorspronkelijke bron wordt vermeld, eventuele wijzigingen worden aangegeven en het nieuwe werk onder dezelfde licentievoorwaarden wordt gepubliceerd.

Ga naar www.creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/ om een kopie van deze licentie te zien.

Deze publicatie moet als volgt worden geciteerd:

Nap, Laura, Doaa Abdul Hussain, Kathleen McTiernan, en Lorna Carson (2026).

Handboek-INC: De inclusieve ontwikkeling van meervoudige geletterdheid van het jonge kind.

www.readwithmee.eu/handbook-inc

Tweede editie maart 2026

ISBN 978-90-836750-0-8

Deze Nederlandse editie is gemaakt door Odille Reitsma, Ydwine Scarse, Siemone Zuidema en Martine Jansen van het Fryske Akademy / Mercator team.

Het Read with MEE Consortium is niet verantwoordelijk voor het voortbestaan of nauwkeurigheid van URL's voor externe of derde partij websites waarnaar in deze publicatie wordt verwezen en garandeert niet dat de inhoud van dergelijke websites nauwkeurig of passend is of blijft.

Medegefinancierd door de Europese Unie. De geuite standpunten en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteurs en geven niet noodzakelijkerwijs de standpunten en meningen van de Europese Unie of het Nederlandse Nationale Agentschap Erasmus+ weer. Noch de Europese Unie, noch de subsidieverstrekende instantie kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.

We willen iedereen bedanken die tijdens de ontwikkeling van dit handboek expertise en behulpzame feedback heeft gegeven, waaronder Jim Cummins, Joana Duarte, Jasone Cenoz, Durk Gorter, Myrte Gosen, Christine Hélot, Diana Lindsay, Michel Vandenbroeck, Roel van Steensel.

Introductie

Uit onderzoek blijkt dat kinderen die thuis een andere taal of andere talen spreken dan de schooltaal, vaak extra tijd en ondersteuning nodig hebben om de schooltaal te leren en hun lees- en schrijfvaardigheid in die taal op hetzelfde niveau te brengen als dat van hun leeftijdsgenoten die alleen de schooltaal spreken.

Het kan moeilijk zijn om toegang te krijgen tot onderzoeksresultaten of praktische informatie over de effectiefste manieren om voorleesactiviteiten met en rond kinderen die meerdere talen spreken te stimuleren en organiseren. Dit handboek is geschreven voor volwassenen die werken met jonge kinderen (van 2 tot 6 jaar) die meerdere talen spreken, waaronder leerkrachten en medewerkers in de kinderopvang en het kleuteronderwijs. Het is ook bedoeld voor ouders en verzorgers van jonge kinderen. Het handboek presenteert belangrijke onderzoeksresultaten in begrijpelijke taal, deelt nieuwe ideeën uit het onderzoeksveld en geeft praktische suggesties voor in de opvang, in de klas en thuis.

Een goede start met lezen en schrijven op jonge leeftijd wordt beschouwd als een sterke indicator voor toekomstig succes op school. Voorlezen is een krachtige manier om de toekomstige ontwikkeling van geletterdheid bij jonge kinderen te ondersteunen.

HET HANDBOEK BEHANDELT DRIE ONDERWERPEN:

In de loop van het handboek leggen we belangrijke onderzoeksresultaten uit, delen we praktische stappen die je meteen kunt toepassen en verwijzen we je naar waar je meer informatie kunt vinden.

Aan het einde van het handboek vind je een checklist waarmee je de kwaliteit van boeken voor jonge kinderen kunt beoordelen, plus ideeën voor activiteiten om boeken te lezen met meertalige kinderen.

Belangrijke termen uitgelegd

TERM	WAT HET BETEKENT IN DIT HANDBOEK
Opvang en onderwijs voor jonge kinderen (OOJK)	Deze term verwijst naar peuteropvang, dagopvang en groep 1 en 2 van de basisschool.
Kinderen/Leerlingen	Wij richten ons op kinderen van ongeveer 2 tot 6 jaar.
Leerkrachten/ OOJK-professionals	We gebruiken deze term om het personeel te beschrijven dat werkzaam is in instellingen voor opvang en onderwijs van jonge kinderen.
Meertalig	Deze term beschrijft kinderen en volwassenen die in hun dagelijks leven in meer dan één taal kunnen communiceren
Thuis taal	Dit is de taal die kinderen leren spreken terwijl ze opgroeien, en die door hun ouders of verzorgers wordt gebruikt. In dit handboek maken we een onderscheid tussen deze taal en de schooltaal, ook al kunnen deze voor sommige kinderen hetzelfde zijn.
Regionale of minderheidstaal	Deze term wordt gebruikt om te verwijzen naar een taal die traditioneel in een bepaalde regio en/of door een minderheidsgroep gedurende een lange periode binnen een bepaald land wordt gebruikt.
Migranten en migrantentalen	De term migrant wordt hier gebruikt om kinderen of volwassenen met een migratieachtergrond te beschrijven. Met andere woorden, we bedoelen volwassenen die niet zijn opgegroeid in het land waar ze momenteel wonen, en ook hun kinderen. De term migrantentalen wordt gebruikt om de moedertalen van volwassenen met een migratieachtergrond en die van hun kinderen te beschrijven.
Geletterdheid	We gebruiken de term geletterdheid om de mogelijkheid om te lezen en te schrijven te beschrijven. Dit omvat technische vaardigheden zoals het lezen van woorden, maar ook vroege vormen van activiteiten zoals tekenen en krabbelen, en de manier waarop kinderen in het algemeen omgaan met geschreven tekst.

Meertaligheid bij jonge kinderen

In dit handboek leggen we uit hoe kinderen die meerdere talen spreken deze leren gebruiken. We bespreken hoe je meerdere talen kan waarderen en actief kan gebruiken in vroege leeromgevingen. We zullen ook ingaan op het belangrijke verband tussen het leven thuis van het kind en de opvang- of schoolomgeving.

Wij definiëren 'meertaligheid' als het vermogen om meer dan één taal te gebruiken om effectief te communiceren in het dagelijks leven.

Het gaat hier om het **gebruik** van talen, niet alleen om het **beheersen**. Een kind hoeft een taal niet perfect te beheersen om die te kunnen gebruiken; het vermogen om te communiceren is wat telt.

Negatieve ideeën loslaten

Te vaak hebben mensen een negatief perspectief op de schoolprestaties van kinderen die meerdere talen spreken. Ze zien de meertalige achtergrond van het kind als een belemmering voor het leren van de taal die op school wordt gebruikt.

Wanneer kinderen die thuis een andere taal spreken lagere testcores halen dan kinderen die slechts één taal spreken, geven mensen vaak de thuisomgeving de schuld.

Ze wijzen dan bijvoorbeeld op factoren zoals het aantal boeken dat het gezin heeft of hoe goed hun ouders de taal spreken die op school wordt gebruikt. Dit negatieve perspectief – ook wel 'deficit-denken' genoemd – legt de schuld bij de meertalige gezinnen zelf. Het versterkt schadelijke stereotypen, bijvoorbeeld door te suggereren dat sommige meertalige gezinnen 'minder cultuur' of minder middelen zoals boeken of museumbezoeken hebben. Deze stereotypen kunnen er vervolgens toe leiden dat leerkrachten lagere verwachtingen hebben van meertalige kinderen en anders met hen omgaan.

De voordelen van meertaligheid

Onderzoek heeft aangetoond dat dit negatieve perspectief op meertaligheid onterecht is. Het kunnen spreken van meerdere talen is juist een voordeel.

Het helpt kinderen zich bewuster te worden van hoe taal werkt (metalinguïstisch bewustzijn) en verbetert hun denk- en probleemoplossende vaardigheden (cognitief functioneren).

Volgens een belangrijk idee dat door professor Jim Cummins wordt omschreven als 'gemeenschappelijke onderliggende vaardigheid', kunnen de kennis en vaardigheden die een kind in één taal opdoet daadwerkelijk helpen bij het leggen van de basis voor het leren en ontwikkelen van een andere taal.

Hoe kinderen taal leren

De taalontwikkeling bij kinderen, ook bij kinderen die meerdere talen spreken, verloopt in vier hoofdfasen. Hoewel elk kind in zijn eigen tempo ontwikkelt, bieden deze fasen een duidelijk kader om te begrijpen hoe kinderen leren. Het is belangrijk om te onthouden dat de omgeving van het kind, waaronder de betrokkenheid van ouders en leerkrachten, een zeer belangrijke rol speelt.

De vier fasen van taalontwikkeling:

Fase 01

Deze fase begint al vóór de geboorte!

Je wist misschien al dat een foetus stemmen kan horen vanuit de buik, maar wist je dat ze ook verschillende geluiden kunnen herkennen? Onderzoekers hebben ontdekt dat baby's die in de buik meerdere talen horen, deze na hun geboorte ook daadwerkelijk kunnen herkennen. In de eerste maanden na de geboorte beginnen baby's geluiden na te bootsen, wat bekend staat als brabbelen.

Tegen het einde van hun eerste levensjaar beginnen peuters hun eerste woordjes te spreken.

Een kind dat meerdere talen leert, zal in deze periode vaak woorden uit die verschillende talen door elkaar gebruiken. Hun uitspraak is misschien nog niet perfect, omdat ze nog aan het oefenen zijn met het gebruik van hun mond- en tongspieren. Na losse woorden beginnen ze korte zinnnetjes te vormen, die geleidelijk complexer worden.

Fase 02

Fase 03

In deze fase worden kinderen veel beter in het onderscheiden van verschillende woorden en zinnen.

Ze beginnen taal correct te gebruiken om te communiceren, hun gedachten en gevoelens uit te drukken door te reageren, vragen te stellen en informatie te delen. Ze beginnen ook grammatica te leren, wat betekent dat ze meervoudsvormen gaan gebruiken, uitgangen aan woorden toevoegen en werkwoordsvormen vervoegen.

In de laatste fase groeit de woordenschat van kinderen zeer snel.

Ze laten een sterk begrip van zinsbouw zien, kunnen verbanden leggen tussen ideeën en zijn in staat om een volledig verhaal te vertellen. Ze beginnen ook het vermogen te tonen om de gevoelens van anderen te begrijpen en te delen, en tonen empathie.

Fase 04

Read with MEE
luathlitearthacht ilteangach

Verschillende manieren waarop kinderen meertalig worden

Kinderen kunnen op twee manieren meertalig worden, afhankelijk van wanneer ze de verschillende talen beginnen te leren:

MEER DAN ÉÉN TAAL TEGELIJKERTIJD LEREN

Sommige kinderen worden vanaf hun geboorte blootgesteld aan en groeien op met meerdere talen tegelijkertijd.

- Ze doorlopen de fasen van taalontwikkeling voor alle talen tegelijkertijd.
- Hun afzonderlijke taalsystemen ontwikkelen zich naast elkaar, maar zijn altijd met elkaar verbonden door een dieper kennissysteem – zoals concepten en beelden – dat niet aan één bepaalde taal gebonden is.
- Deze kinderen zijn vaak goed in het volgen van de regels van elke taal en weten vanaf jonge leeftijd instinctief welke taal ze bij welke persoon moeten gebruiken.

1

DE ENE TAAL NA DE ANDERE LEREN

Andere kinderen leren hun eerste taal vanaf hun geboorte en doorlopen alle fasen van ontwikkeling ervan voordat ze een tweede taal gaan leren.

- Hun eerste taalsysteem is dan al grotendeels gevormd, dus benaderen ze de tweede taal door de lens van de eerste.
- Het is van cruciaal belang dat ze hun eerste taal goed blijven ontwikkelen, omdat dit een grote invloed heeft op hoe succesvol ze de tweede taal leren.
- Vanwege deze gevestigde basis ontwikkelt de tweede taal zich vaak anders dan de eerste, waarbij soms enkele van de vroegste fasen van ontwikkeling worden overgeslagen.

2

Factoren die van invloed zijn op het taalleren

Verschillende factoren kunnen van invloed zijn op hoe goed en hoe snel een meertalig kind zijn talen ontwikkelt:

Hoe verschillend de talen zijn

Hoe groter de verschillen tussen de talen (taalkundige afstand), hoe uitdagender het kan zijn.

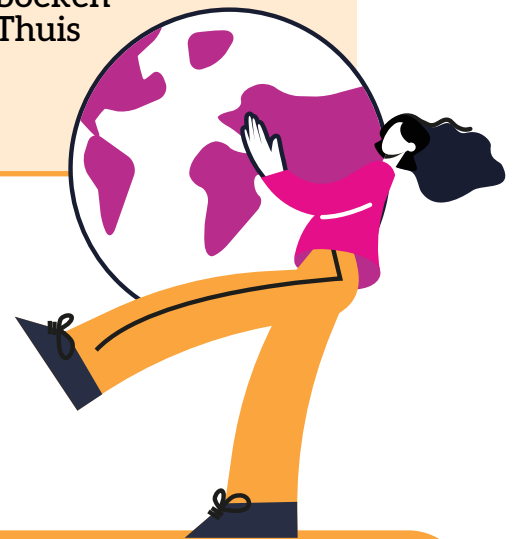
Attitudes

De houding van mensen ten opzichte van de talen van het kind en de plaats die deze talen innemen in de 'taalhiërarchie' (of de ene taal meer wordt gewaardeerd dan de andere) hebben een grote invloed op het kind.

Toegang tot boeken en leesactiviteiten thuis

Sommige kinderen hebben thuis minder toegang tot boeken en activiteiten op het gebied van lezen en schrijven. Thuis voorlezen aan jonge kinderen stimuleert hun lees- en schrijfvaardigheid, hun spreekvaardigheid en hun schoolprestaties.

Hoewel veel van deze factoren vastliggen en niet door leerkrachten of professionals kunnen worden veranderd, zijn er toch nog veel belangrijke aspecten waarop volwassenen in vroege leeromgevingen invloed kunnen uitoefenen, en deze zullen we op de volgende pagina's beschrijven.

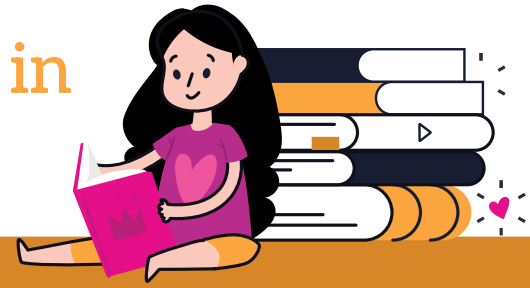

Wist je dat?

Wist je dat er zes talen tot de Keltische taalfamilie behoren?

Deze zijn het Welsh, Iers, Gaelic, Bretons, Cornish en Manx.

Meerdere talen gebruiken in vroege leeromgevingen

Hoewel leerkrachten steeds meer beseffen dat de thuistaal van een kind zowel een waardevol middel voor het leren, als een onderdeel van hun identiteit is, geven velen aan dat ze zich niet goed voorbereid voelen om om te gaan met de taaldiversiteit die ze in de klas zien. Het erkennen van alle talen die jonge kinderen meebrengen naar de klas heeft verschillende belangrijke voordelen.

- **Het ondersteunt de taalvaardigheid, het taalbewustzijn en het zelfvertrouwen van meertalige kinderen.**
- **Het creëert een veilige en uitnodigende omgeving die een open en nieuwsgierige houding ten opzichte van verschillende talen bij kinderen stimuleert.**

Uit het onderzoek: Een praktijk genaamd ‘translanguaging’

Wanneer meerdere talen in vroege leeromgevingen worden gebruikt, is het belangrijk om te weten dat activiteiten waarbij talen strikt worden gescheiden – op basis van tijd, onderwerp of docent – vaak niet aansluiten bij de flexibele manier waarop meertalige kinderen hun taalvaardigheden op natuurlijke wijze gebruiken.

Translanguaging is een term die door sommige onderzoekers wordt gebruikt om de spontane, flexibele taalgewoonten van meertalige sprekers te beschrijven. In de vroege kinderjaren communiceren veel meertalige kinderen op natuurlijke wijze in meerdere talen. Jonge kinderen die meer dan één taal kennen, mengen hun talen op natuurlijke wijze wanneer ze praten, en ze kunnen ook lichaamstaal, gebaren en andere manieren gebruiken om te laten zien wat ze bedoelen.

De term ‘translanguaging’ komt van het Welshe woord trawsieithu. De Welshe pedagoog Cen Williams bedacht deze term. Oorspronkelijk verwees het naar een onderwijsstrategie in Wales waarbij werd geschakeld tussen de meerderheidstaal (Engels) voor informatie en de minderheidstaal (Welsh) voor actief gebruik, ter ondersteuning van de heropleving van het Welsh.

Wanneer OOK-leerkrachten translanguaging gebruiken, doen ze dat om de communicatie te verbeteren en het leren, de geletterdheid, de participatie en het welzijn van kinderen te ondersteunen. Ze gebruiken het ook om de taalvaardigheden en identiteit van kinderen te

waarden. Om dit te bereiken, gebruiken ze strategieën zoals vertalen, overschakelen naar de thuistaal van het kind, de woorden van een kind in twee talen herhalen, kinderen helpen om voor elkaar te vertalen en verschillende soorten communicatiemiddelen gebruiken. Deze werkwijzen zorgen voor meer interactie tussen leerkracht en kind, en leerkrachten leren ook van de andere talen van hun leerlingen, wat helpt om positieve relaties op te bouwen. Door kinderen aan te moedigen deel te nemen aan gesprekken in de klas wordt hun betrokkenheid vergroot, wat de ontwikkeling van vroegtijdige lees- en schrijfvaardigheden ondersteunt.

Wist je dat?

Verbindingen maken tussen talen

Wist je dat je beter leert door verbanden te leggen tussen talen, in plaats van talen gescheiden te houden? Het werk van professor Jasone Cenoz en professor Durk Gorter, onderzoekers in het Baskenland, toont aan dat het gebruik van twee of meer talen in dezelfde klas een pedagogische strategie is die bijdraagt aan een dieper begrip van alle verschillende talen die een kind beheerst.

Talen zien als iets dat geïsoleerd en apart moet worden gehouden, weerspiegelt niet hoe jonge meertalige kinderen talen daadwerkelijk gebruiken.

De DREAM onderzoeksgroep (Donostia Research Group on Education and Multilingualism) aan de Universiteit van het Baskenland is wereldleider in het onderzoek naar hoe kinderen en jongeren meerdere talen tegelijkertijd leren. Hun onderzoek beslaat vele aspecten van meertalig onderwijs, waaronder taalvaardigheid, leerplannen en onderwijspraktijken. Een belangrijk aandachtspunt is pedagogische translanguaging, een onderwijsmethode die de traditionele regel van 'slechts één taal' in de klas ter discussie stelt. In plaats daarvan ontwerpen leerkrachten activiteiten die leerlingen aanmoedigen om alle talen die zij beheersen te gebruiken, waarbij ze hun moedertaal of sterkere talen inzetten om het leren van nieuwe talen te ondersteunen.

Bij pedagogische translanguaging leggen leerkrachten bewust een brug tussen de verschillende talen in de klas en de talen die de leerlingen beheersen om de resultaten te ondersteunen en te verbeteren.

Verschillende leermogelijkheden

Helaas krijgen eentalige en meertalige kinderen niet altijd dezelfde leermogelijkheden in OOJK-omgevingen, omdat volwassenen op verschillende manieren met hen omgaan – meestal onbewust. Onderzoek toont bijvoorbeeld aan dat kleuterklassen die zich richten op het lesgeven van Nederlands als tweede taal (NT2) meer docentgericht zijn en daar minder interactie is tussen leerlingen dan bij reguliere kleuterklassen, waar veel interactie tussen kinderen de norm is. Bij sommige NT2 kleuterklassen brengen nieuwkomers ongeveer een derde van hun tijd door zonder interactie met leeftijdsgenoten, in tegenstelling tot alledaagse omgevingen.

Verschillen in de interactie tussen leerkracht en kind zijn ook zichtbaar in het soort ondersteuning dat kinderen krijgen. Leerkrachten vereenvoudigen vragen voor meertalige kinderen vaak door het aantal mogelijke antwoorden te beperken, terwijl ze eentalige kinderen meer hints geven zodat ze zelf het antwoord kunnen bedenken.

Meertalige leerlingen nemen vaak minder actief deel, zowel in kleine als in grote groepen. Dit kan duiden op een gebrek aan zelfvertrouwen of taalvaardigheid, maar het kan ook te maken hebben met de manier waarop leerkrachten en begeleiders met hen omgaan.

Dr Máire Mhic Mhathúna heeft uitgebreid onderzoek gedaan naar naíonraí (Ierse kleuterscholen). Op basis van haar onderzoek naar jonge kinderen in de vroege kinderjaren adviseert ze:

- het gebruik van rijke, betekenisvolle interacties, zoals het herhaaldelijk vertellen van verhalen
- het gebruik van spel en dagelijkse routines, zoals het 'lunchritueel', om kinderen rijke input te geven.

Samen helpen deze activiteiten kinderen om actiever deel te nemen aan een omgeving waarin een tweede taal wordt gesproken. Volgens haar onderzoek ontwikkelen jonge kinderen sterkere taalvaardigheden wanneer volwassenen zowel gebruikmaken van spontane taalmomenten in dagelijkse situaties, zoals het aantrekken van jassen, als van doelgerichte en ondersteunende activiteiten.

Het belang van kinderen laten praten

Onderzoek in Nederlandse kleuterklassen laat zien dat leraren zelfs binnen één klas niet alle leerlingen dezelfde kansen geven om uitgebreid te praten. Gesprekken waarin kinderen hun ideeën mogen verkennen en verder uitwerken, geven hen meer mogelijkheden om actief mee te doen. Dit vergroot zowel hun betrokkenheid als hun leerproces. Als we specifiek kijken naar voorlezen, zien we dat wanneer leerkrachten uitgebreid reageren op de interacties van kinderen tijdens het voorlezen, kinderen in staat zijn om ideeën uit te leggen, verbanden te leggen en hardop te denken. Ze worden actievare deelnemers in de klas en denken na over dingen die verder gaan dan wat er direct in het boek staat. Een evaluerend gesprek werkt vaak anders. Hierbij reageert de leerkracht op een opmerking of antwoord van een kind met een beoordeling zoals bijvoorbeeld 'Ja, dat klopt', 'Goed gedaan', of 'Nee dat is het niet'. Zulke reacties sluiten het gesprek vaak af. Kinderen krijgen dan minder kans om hun gedachten verder uit te leggen of door te denken, waardoor de mogelijkheden voor rijker taalgebruik kleiner worden.

	Uitbreidend gesprek	Evaluerend gesprek
Hoofd-doel	Kinderen helpen dieper na te denken over het verhaal en meer te praten.	Controleren of het antwoord van een kind goed of fout is.
Leraren-praat	Nieuwsgierig, bemoedigend, kinderen uitnodigen om ideeën te delen. "Waarom denk je dat dat gebeurd is?" "Wat denk je dat er nu gaat gebeuren?" "Hoe voel je je daarover?" "Vertel eens wat meer?"	Korte opmerkingen, bevestigen of corrigeren. "Ja, dat klopt" "Nee, niet helemaal" "Goed gedaan"
Kinder-praat	Met langere antwoorden— uitleggen, raden, fantaseren, het verhaal verbinden met de butitenwereld en hun eigen leven.	Met korte antwoorden, vaak slechts één woord.
Aard van de interactie	Een heen-en-weer gesprek waarin ideeën groter en duidelijker worden.	Een korte uitwisseling die meestal stopt na het antwoord van de leerkracht
Hoe het helpt	Vergroot de woordenschat, verbeeldingskracht, begrip van verhalen en zelfvertrouwen bij het spreken.	Helpt hen feiten te controleren, maar stimuleert hun denkvermogen niet.
Voorbeeld	Het boek laat een konijn zien: "Waarom denk je dat het konijn verdwaald is? Wat op het plaatje wijst daarop?"	"Wat voor dier is dit?" "Ja, het is een konijn."

Relaties met ouders/verzorgers en OOJK-personeel

Kinderen die culturele continuïteit ervaren (overeenkomsten in taal, cultuur en perspectieven tussen hun thuis en school) presteren vaak beter dan kinderen die tegenstrijdigheden of grote verschillen ervaren (culturele discontinuïteit). Wanneer thuis en op school gebruik wordt gemaakt van dezelfde taal- en culturele achtergrond, verbetert dit de communicatie en het wederzijds begrip tussen ouders en personeel. Zelfs als er geen gemeenschappelijke taal is, kan het personeel zijn best doen om meertaligheid te omarmen en te communiceren met ouders die een minderheidstaal spreken, bijvoorbeeld door eenvoudige dagelijkse begroetingen te gebruiken. Dit soort praktijken helpen culturele continuïteit te bevorderen en steunt kinderen.

Een sterke samenwerking tussen ouders en medewerkers in vroege leeromgevingen is essentieel voor de ontwikkeling en het welzijn van een kind.

Door ouders en kinderen te vragen naar informatie over hun dagelijkse routines thuis of naar woorden en uitdrukkingen in hun moedertaal, toon je een open houding ten opzichte van de cultuur van het kind. Dit stelt kinderen niet alleen gerust en laat ze zien dat hun taal gewaardeerd wordt, maar ondersteunt ook hun leerproces door voort te bouwen op hun bestaande buitenschoolse kennisbronnen.

Buitenschoolse kennisbronnen, of *funds of knowledge*, verwijzen naar de diverse kennis, vaardigheden en ervaringen die een gezin opdoet door hun cultuur en geschiedenis. Leerkrachten die het 'gehele kind' zien en hun verschillende rollen en activiteiten buiten school waarderen, kunnen het leren beter faciliteren. Deze benadering stelt leerkrachten in staat om de culturele en historische basis van het gezinsleven van een kind te begrijpen, wat leidt tot nieuwe en creatieve onderwijsstrategieën. Het gaat in wezen om het creëren van partnerschappen voor onderwijs die de achtergrond en intelligentie van de leerling respecteren.

Wanneer leerkrachten een *funds of identity*-aanpak hanteren – waarbij ze kinderen vragen stellen over aspecten van hun identiteit, bijvoorbeeld door foto's te delen of identiteitsgerelateerde voorwerpen te maken – raken leerlingen meer betrokken en vertonen ze een betere leerhouding. Deze benadering verbetert ook hun samenwerkingsvaardigheden met leeftijdsgenoten.

“Derde ruimtes” voor meertalige kinderen

Onderwijzers kunnen het creëren van een “derde ruimte” in de klas stimuleren, waar talen niet als afzonderlijke entiteiten worden gezien, maar als een flexibele en creatieve manier van communiceren door meertalige sprekers. Dit kan een veilige ruimte creëren voor meertalige kinderen, waar hun eigen manier van taalgebruik normaal is.

Een flexibel gebruik van alle talen kan helpen om de kloof tussen thuis en school te overbruggen door gebruik te maken van alle taal- en cultuurkennis die kinderen hebben.

Wanneer deze acceptatie genormaliseerd is in de klas, kunnen kinderen hun volledige taalvaardigheid gebruiken wanneer ze over persoonlijke zaken zoals foto's of tekeningen praten. Om zo'n veilige taalomgeving te creëren, moet het personeel rekening houden met de ervaringen van alle kinderen, niet alleen die van de kinderen die de meerderheidstaal spreken, zodat elke leerling zijn of haar kennis en communicatievaardigheden kan gebruiken om te leren.

Een sterke samenwerking met ouders opbouwen

Ouders moeten actief betrokken worden bij het implementeren van meertalige praktijken. Dit kan door bijeenkomsten te organiseren om informatie over meertaligheid te delen, deel te nemen aan voorleesactiviteiten in de klas, of simpelweg ouders om vertalingen te vragen wanneer dat nodig is.

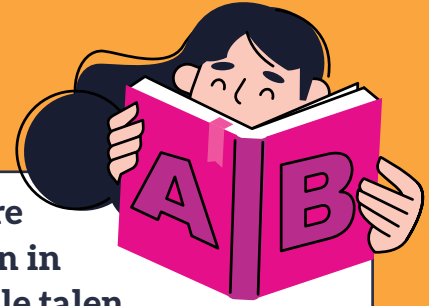
“Een wederzijdse relatie is essentieel: medewerkers moeten niet alleen als deskundigen optreden, maar zij moeten ook van ouders leren en hen erkennen als deskundigen op het gebied van hun eigen kind. Dit educatieve partnerschap ondersteunt het leren en de betrokkenheid van kinderen op school en kan helpen om ongelijkheden te verminderen.”

Deze partnerschappen brengen machtsverhoudingen met zich mee: het personeel heeft autoriteit in de klas, maar ouders hebben meer invloed daarbuiten. Onderzoek toont zelfs aan dat de betrokkenheid van ouders thuis een belangrijke factor is voor het succes van een kind op school. Vertrouwen is ook cruciaal, aangezien ouders hun kinderen toevertrouwen aan professionals. Om een goede relatie op te kunnen bouwen, moeten zowel ouders als personeel zich bewust zijn van deze machtsverhoudingen en de verwachtingen die ze beide hebben met betrekking tot hun rollen.

Uit een onderzoek in België bleek dat meertalige ouders die een minderheidstaal spraken over het algemeen veel vertrouwen hadden in en goed communiceerden met het personeel in vroege leeromgevingen. Maar uit het onderzoek bleek ook dat het personeel in vroege leeromgevingen zelden andere talen dan de meerderheidstaal gebruikte en ouders meestal niet vroeg om woorden in hun thuistaal.

Wanneer pedagogisch personeel niet openstaat voor de cultuur en taal van ouders, kan dit op verschillende manieren schadelijk zijn. Een gastvrije en open houding ten opzichte van verschillende talen en culturen is niet alleen gunstig voor het welzijn en het leren van kinderen, maar ook voor het opbouwen van sterke banden met ouders.

Belangrijkste ideeën

Meertaligheid betekent meer dan alleen meerdere talen kennen; het gaat erom ze actief te gebruiken in het dagelijks leven. Het flexibel gebruiken van alle talen die een kind beheerst, is een krachtig leermiddel.

Het helpt het personeel om de communicatie te verbeteren, het leerproces te versterken en het volledige scala aan taalvaardigheden en identiteiten van kinderen oprecht te erkennen. Het integreren van meertaligheid houdt in dat de waarde van alle talen wordt erkend, dat flexibele werkwijzen zoals translanguaging worden gebruikt en dat er sterke banden tussen thuis en school worden gecreëerd.

Het leren van talen door kinderen verloopt in vier verschillende fasen. Kinderen die vanaf hun geboorte meerdere talen tegelijk leren, doorlopen deze fasen voor alle talen tegelijk. Kinderen die talen achtereenvolgens leren, doorlopen ze afzonderlijk. De ontwikkeling wordt beïnvloed door zaken zoals hoe verschillend de talen zijn, de familieachtergrond, attitudes en hoe mensen tegen die talen aankijken.

Meertaligheid omarmen is goed voor elk kind. Het ondersteunt niet alleen de taalvaardigheid van een kind, maar verhoogt ook zijn of haar zelfvertrouwen en taalbewustzijn, en stimuleert een open houding ten opzichte van taaldiversiteit.

Een sterke samenwerking tussen ouders en medewerkers in vroege leeromgevingen is essentieel voor de ontwikkeling en het welzijn van een kind. Een open en gastvrije houding ten opzichte van verschillende talen en culturen versterkt de relatie met ouders en verbetert de leerervaringen en leesontwikkeling van kinderen. Wanneer er sprake is van culturele continuïteit (overeenkomsten in taal, cultuur en achtergrond) tussen thuis en school, draagt dit bij aan wederzijds begrip en vertrouwen.

Een buitenschools kenningsbronnenaanpak houdt in dat de unieke kennis, vaardigheden en ervaringen die een kind buiten school opdoet, worden gewaardeerd.

Dit levert vervolgens ideeën op voor onderwijsstrategieën die aansluiten en verdergaan op de interesses van het kind.

Praktische manieren om meertalige kinderen te ondersteunen

Belangrijkste punten

Geef andere talen een plek in de leeromgeving. Gebruik liedjes, rijmpjes en verhalen in andere talen dan de hoofdtal van de school. Dit geeft een duidelijk signaal dat alle talen waardevol zijn voor het/om te leren.

Denk aan taal en communicatie gedurende de hele dag, niet alleen tijdens speciale taallessen. Gebruik talen tijdens maaltijden, overgangen en vrij spelen.

Geef kinderen een veilige ruimte om hun talen op hun eigen manier te gebruiken. Moedig spel, kunst en drama aan waarbij kinderen op natuurlijke wijze kunnen schakelen tussen talen zonder te worden gestopt of beperkt te worden tot slechts één taal.

Gebruik en sta het gebruik van alle talen toe om hun zichtbaarheid en status in de klas actief te bevorderen, zelfs op eenvoudige manieren.

Enkele suggesties voor medewerkers van OJK en ouders/verzorgers om een inclusieve en ondersteunende taalomgeving te creëren.

HOI

CZEŚĆ!

DIA DUIT

KAIXO

MERHABA

Wist je dat?

Wist je dat het Baskisch de oudste levende taal van Europa is? Het behoort niet tot een taalfamilie zoals de andere talen die in Europa worden gesproken, en de oorsprong ervan is onbekend. Het staat daarom bekend als een 'geïsoleerde taal'. Tweetalige sprekers van het Baskisch en het Spaans spreken dus twee zeer verschillende talen.

Focus op communicatie en gesprekken

Negeer niet hoe kinderen nu al communiceren. Let op hun gebaren, muziek en tekeningen, in plaats van je alleen te richten op de mondelinge of schriftelijke schooltaal. Zorg ervoor dat alle kinderen toegang hebben tot leermogelijkheden, ongeacht hoe goed ze de schooltaal spreken. Laat kinderen zich uitdrukken in elke taal, maar ook met gebaren, tekeningen en andere non-verbale communicatie.

Voer 'uitbreidende gesprekken'. Stel diepgaande vragen die de lesinhoud relateren aan de persoonlijke ervaringen en kennis van de kinderen, en moedig hen aan om met hun leeftijdsgenoten te communiceren en ideeën te bespreken. Gebruik strategieën die alle kinderen aanmoedigen om deel te nemen aan gesprekken. Dit betekent o.a. het stellen van open vragen, het bieden van ondersteuning, het geven van veel voorbeelden en het geven van nuttige feedback. Ondersteun meertalige kinderen met specifieke strategieën, zoals vertalen, overschakelen naar hun thuistaal, grammatica in beide talen corrigeren indien mogelijk, of het vormen van taalbuddy-partnerschappen.

Samenwerkingen tussen thuis en school

Ondersteun de continuïteit en de band tussen thuis en school. Gebruik waar mogelijk de thuistaal van kinderen, vraag ouders om vertalingen of nodig ouders uit om (voor)leesactiviteiten in de thuistaal te leiden. Bouw een positieve relatie op met gezinnen door een open, positieve kijk op meertaligheid en multiculturalisme te hanteren.

Vraag ouders en verzorgers welke talen kinderen thuis spreken. Creëer een wederzijdse relatie door ouders te vragen welke activiteiten het effectiefst zijn voor hun kind en deze waar mogelijk toe te passen. Betrek ouders actief bij het proces. Praat met hen over de talen van hun kind, maak een poster of helpdesk voor meertalige gezinnen, nodig ouders regelmatig uit om tweetalige verhalen voor te lezen en vraag ouders om te helpen met vertalingen voor het personeel.

Lezen en schrijven in vroege leeromgevingen

Dit deel van ons handboek richt zich op hoe jonge kinderen hun vroege lees- en schrijfvaardigheden (geletterdheid) ontwikkelen in onze moderne, mediarijke wereld (meervoudige geletterdheid).

We zullen ook kijken naar hoe het lezen van boeken – inclusief digitale boeken – interactief en inclusief kan worden gemaakt in OJK-omgevingen.

Read with MEE

iere meertalige lésfeardigens

Vroege meertalige geletterdheid

Vanuit een sociaal perspectief leren jonge kinderen lezen en schrijven door hun omgeving te observeren en te zien hoe volwassenen en oudere kinderen geschreven teksten maken en ermee omgaan. Ook sociale en economische factoren spelen een rol bij de vroege ontwikkeling van de geletterdheid van een kind. Onderzoek toont bijvoorbeeld aan dat leerkrachten soms minder betrokkenheid van ouders verwachten in gezinnen met een lager inkomen.

Een effectieve manier om geletterdheid in OOJK-klaslokalen te ondersteunen, is door alle talen zichtbaar te maken via posters, boeken, stickers, labels en afbeeldingen. Zo wordt het diverse taalaanbod vertegenwoordigd en wordt de omgeving voor elk kind en elk gezin toegankelijker en inclusiever.

Hoe geletterdheid begint

De eerste tekenen van een kind dat op weg is naar lezen en schrijven zijn krabbelen en tekenen. Kinderen leren vervolgens geleidelijk in drie fasen betekenis toe te kennen aan deze tekens.

Gesprekken over deze krabbels, tekeningen en vroege teksten zijn cruciaal voor kinderen om zelfverzekerde 'gebruikers' te worden van de lees- en schrijfpraktijken die in hun omgeving gebruikelijk zijn.

De weg naar vroege geletterdheid is voor meertalige kinderen dezelfde als voor kinderen die slechts één taal spreken. De manier waarop geschreven teksten thuis of in de gemeenschap worden gebruikt, kan echter verschillen. Dit kan soms tot een probleem leiden: lezen en schrijven in de schooltaal kan worden geassocieerd met 'leren', terwijl lezen en schrijven in de thuistaal niet op dezelfde manier wordt gezien en een lagere status krijgt. Een gevolg hiervan is dat meertalige kinderen meer moeilijkheden kunnen ondervinden dan hun leeftijdsgenoten, omdat ze niet alle taalmiddelen mogen gebruiken die ze daadwerkelijk kunnen gebruiken om lees- en schrijfopdrachten te begrijpen en uit te voeren.

Het is daarom belangrijk om ook niet-schoolse teksten te waarderen - zoals het lezen van borden in de gemeenschap, het schrijven van boodschappenlijstjes of het gebruik van sociale media - zodat alle kinderen hun volledige vaardigheden kunnen laten zien.

Onderzoekers stellen dat lezen en schrijven niet als afzonderlijke categorieën moeten worden beschouwd, maar als overlappende en onderling verbonden vaardigheden. Dit helpt om meertalig taalgebruik beter te begrijpen dan wanneer eenvoudige tegengestelde concepten worden gebruikt (zoals lezen versus schrijven).

Digitale hulpmiddelen voor de ontwikkeling van vroege geletterdheid

Wist je dat leesactiviteiten meer kunnen zijn dan voorlezen alleen? Er zijn vele andere manieren van communiceren, zoals wijzen, verschillende stemmen en gezichtsuitdrukkingen gebruiken en dingen naspelen

Digitale hulpmiddelen zoals audioboeken en apps kunnen daarom een uitstekende manier zijn om de leesontwikkeling te ondersteunen. Digitale hulpmiddelen kunnen zelfs een deel van de rol van volwassenen bij het voorlezen overnemen. Een voice-over zou bijvoorbeeld vragen kunnen stellen tijdens het verhaal of feedback kunnen geven op meerkeuzevragen. Hoewel apps en digitale hulpmiddelen de rol van volwassenen bij het voorlezen aan kinderen niet volledig kunnen vervangen, kan het gebruik van technologie in het onderwijs een zeer effectieve manier zijn om de vroege lees- en schrijfvaardigheid van kinderen te stimuleren. Aangezien jonge kinderen van nature veel verschillende manieren gebruiken om te communiceren en dingen te begrijpen, kunnen digitale hulpmiddelen een stimulerende manier zijn om het leren van talen in de vroege kinderjaren te ondersteunen.

Computer- en mobiele apps maken deel uit van het dagelijks leven van jonge kinderen. Als ze op de juiste manier worden gebruikt, kunnen ze een geweldige en leuke manier zijn voor kinderen om te leren. Digitale apps bevatten interactieve elementen zoals geluiden, afbeeldingen en animaties. Apps die creativiteit en samenwerking stimuleren, kunnen kinderen helpen hun woordenschat snel uit te breiden en contact te maken met volwassenen en andere kinderen.

Wist je dat?

Een meertalige kijk op het Iers

- De Ierse taal, in het Iers *Gaeilge* genoemd, is een Keltische taal die in heel Ierland wordt gesproken. De taal is verwant aan het Schots-Gaelisch en het Manx (gesproken op het Isle of Man)
- Iers is de eerste officiële taal van Ierland, met Engels als tweede officiële taal. Iers is ook een officiële werktal van de Europese Unie. Ondanks zijn officiële status is het Iers echter een bedreigde minderheidstaal, met een dalend aantal sprekers buiten het onderwijs.
- Iers is verplicht op scholen in Ierland voor kinderen van 6 tot 16 jaar. Ongeveer 40% van de bevolking spreekt een beetje Iers. Slechts één op de tien mensen die Iers spreken, zegt de taal zeer goed te beheersen.
- Uit de meest recente volkstelling van Ierland in 2022 bleek dat iets meer dan 70.000 mensen dagelijks Iers spreken buiten school. Dat is ongeveer 1,4% van de totale bevolking.
- Het aantal Ierstalige scholen en kleuterscholen neemt toe en er is veel belangstelling voor het leren van Iers online en in gemeenschappelijke instellingen. De overheid zet zich in om van het Iers een levende taal te maken in plaats van alleen een schooltaal.
- *Naíonraí* zijn Ierstalige kleuterscholen voor kinderen onder de 6 jaar. Ze richten zich op de holistische ontwikkeling van het kind door middel van spel. *Stiúrthóirí* (beoefenaars) spreken alleen Iers om de taalvaardigheid van zowel moedertaalsprekers als niet-moedertaalsprekers te ontwikkelen. Er wordt een volledig onderdompelingsmodel gebruikt om een levende taalomgeving te creëren. Sinds de eerste *Naíonra* in 1968 werd opgericht, zijn er ongeveer 325 Iers-mediumkleuterscholen geopend en het aantal blijft groeien.

Digitale prentenboeken laten informatie op verschillende manieren tegelijk zien – via tekst, audio, afbeeldingen en animaties – en kunnen het taalbegrip van kinderen stimuleren.

Wat maakt een digitaal boek goed?

- Interactieve functies, zoals animaties die je met een aanraking activeert of korte spelletjes, kunnen het begrip bevorderen als ze het kind niet afleiden van het verhaal. Als een kind te veel opties heeft, zoals bladeren, animaties activeren en spelletjes spelen, raakt het kind waarschijnlijk afgeleid.
- Het is belangrijk dat alle onderdelen van een digitaal boek direct bijdragen aan het verhaal. Boeken met ondersteunende, geïntegreerde beelden en geluiden (in plaats van willekeurige) helpen kinderen informatie te verwerken zonder overweldigd te raken. Dit verbetert het woordenschatgebruik van kinderen, evenals hun begrip en herinnering van het verhaal.
- Zelfs digitale verhalenboeken met minimale extra functies leiden tot vergelijkbare resultaten op het gebied van begrip en geheugen als het lezen van fysieke boeken.
- Onderzoek laat zien dat interactieve elementen in digitale verhalenboeken de betrokkenheid van kinderen vergroten. Ze geven kinderen meer controle en moedigen hen aan om actiever mee te doen tijdens het samen lezen.

Een ander digitaal hulpmiddel dat vroege geletterdheid kan ondersteunen zijn audioboeken.

- Audioboeken bieden een handig en toegankelijk platform, vooral voor jongere kinderen, waarbij luisteren gecombineerd kan worden met andere activiteiten, zoals fysieke reacties op het verhaal (springen, zwaaien, dansen).
- Onderzoek toont aan dat kinderen verhalen op dezelfde manier begrijpen, of ze deze nu horen of lezen. Wanneer een verhaal tegelijkertijd wordt gelezen en gehoord, kan dit het begrip ervan vergroten.
- Andere voordelen van audioboeken zijn dat ze kinderen helpen bij het leren uitspreken van woorden en dat ze zich kunnen concentreren op het verhaal zonder dat hun leesvaardigheid ze eventueel in de weg staat. Hoewel sommige mensen audioboeken als "valsspelen" beschouwen omdat de verteller voor de leerling leest, zijn ze in feite een waardevolle aanvulling op elk leesprogramma, thuis of in de klas.

TOP TIP!

Probeer in de klas het audioboek eens te combineren met een papieren exemplaar van het boek. Deze Nederlandse website prentenboekeninalletalen.nl biedt gratis audioboeken in verschillende talen aan.

Opkomende technologieën

- Aangevulde Realiteit (AR) is een interactieve ervaring met behulp van een computer of digitaal apparaat, die de fysieke wereld verrijkt met computergegenereerde beelden. Prentenboeken met AR stimuleren de autonomie van kinderen door hen meer controle te geven over de leeservaring, en stimuleren hun betrokkenheid en leerresultaten door middel van interactief lezen.
- Artificiële Intelligentie (AI) is één van de nieuwste digitale hulpmiddelen die vroege geletterdheid kan ondersteunen. Het onderzoek op dit gebied is echter nog beperkt en richt zich vooral op "AI-geletterdheid" (het begrijpen van en omgaan met AI), in plaats van op hoe AI geletterdheid kan ondersteunen. AI-hulpmiddelen missen vaak de veiligheidsvoorzieningen die nodig zijn voor jonge kinderen. Het is echter waarschijnlijk dat er nieuwe, voor de leeftijd geschikte AI-hulpmiddelen zullen worden ontwikkeld om de geletterdheid van jonge kinderen te ondersteunen.

Interactief voorlezen in vroege leeromgevingen

Het voorlezen van boeken is een belangrijke activiteit voor de vroege ontwikkeling van lezen en schrijven van een kind, zowel thuis als op school. Het helpt kinderen nieuwe woorden te leren, hun begrip van verhalen te verbeteren (begrijpend lezen) en meer interesse in lezen te krijgen (betrokkenheid).

Studies tonen aan dat interactie tussen een volwassene (leerkracht, ouder of verzorger) en een kind tijdens het lezen van een boek de taalontwikkeling van het kind aanzienlijk stimuleert omdat hun woordenschat en kennis van geschreven woorden daardoor wordt vergroot.

Interactief lezen creëert een unieke omgeving voor kinderen om zich met een boek bezig te houden. Kinderen worden gevraagd om het verhaal te verbinden met hun eigen leven, te voorspellen wat er vervolgens zou kunnen gebeuren of conclusies te trekken over het plot.

De voordelen van digitale boeken

Digitale boeken kunnen nuttig zijn voor kinderen die de taal van de klas nog aan het leren zijn. Multimediafuncties - vooral die waarbij woorden aan afbeeldingen worden gekoppeld - helpen kinderen om een mentaal beeld van het verhaal te vormen, waardoor het gemakkelijker te begrijpen is.

Vragen stellen en het kind bij een gesprek betrekken zijn effectiever voor het leren van talen dan alleen maar specifieke woorden aanwijzen. Andere goede strategieën, gericht op interactie en dialoog, zijn onder meer:

- Open vragen stellen
- Positieve reacties geven
- Opmerkingen maken die het kind aanmoedigen om te reageren
- Het verhaal koppelen aan het echte leven van het kind

Wist je dat?

Wist je dat er in Europa 84 regionale minderheidstalen worden erkend, die door 209 gemeenschappen worden gesproken?

Deze talen worden door landen erkend via het Europees Handvest voor Regionale of Minderheidstalen.

Dr. Myrte Gosen's werk gaat over hoe jonge kinderen taal leren en begrijpen tijdens gezamenlijk lezen. Ze laat zien dat het niet alleen gaat om het lezen van de woorden op de pagina, maar ook om hoe leerkrachten en kinderen met elkaar omgaan, over het verhaal praten en samenwerken.

Interacties helpen kinderen begrip te vormen, concepten te ontwikkelen en meer zelfvertrouwen te krijgen in taal. Een belangrijke bevinding uit haar onderzoek is dat kinderen meer leren wanneer ze actief deelnemen aan discussies over het verhaal, in plaats van wanneer ze alleen passief luisteren. Wanneer leerkrachten bijvoorbeeld open vragen stellen over de plaatjes, gebeurtenissen in het verhaal of de gevoelens van de personages, zijn kinderen eerder geneigd om ideeën met elkaar te verbinden, nieuwe woorden te gebruiken en een dieper begrip van het verhaal te ontwikkelen. Dit toont aan dat interactieve leesstrategieën in de klas of thuis kunnen worden toegepast om de vroege taal- en leesontwikkeling te ondersteunen.

Dr Gosen's onderzoek toont aan dat de magie van een boek ontstaat in de gesprekken eromheen. Het gaat niet alleen om de woorden op de pagina, maar ook om hoe volwassenen en kinderen samen lezen en met elkaar praten over het verhaal.

Een krachtige manier om dit te doen is door even stil te staan en na te denken - door even stil te staan en hardop na te denken over de gevoelens van een personage of een vreemde afbeelding, creëer je ruimte voor het kind om te spreken. Hierdoor veranderen ze van passieve luisteraars naar actieve vertellers. Wanneer kinderen actief deelnemen aan het gesprek, leren ze niet alleen nieuwe woorden, maar bouwen ze ook het zelfvertrouwen op om de wereld om hen heen te begrijpen en zich ermee te verbinden.

Waarom interactief lezen werkt

Het stellen van open vragen, het volgen van de interesses van het kind en het herhalen en uitbreiden van wat het kind zegt, hebben een zeer positief effect op hun taal-, lees- en denkvaardigheden.

Interactief lezen helpt kinderen ook bij het ontwikkelen van hun sociaal-emotionele vaardigheden, zoals het vermogen om verschillende standpunten en de gevoelens van anderen te begrijpen.

Leerkrachten kunnen interactief lezen stimuleren door de thuishalen van kinderen erbij te betrekken. Zo kunnen leerkrachten ouders vragen om naar de klas te komen en samen voor te lezen, waarbij elke volwassene hetzelfde deel van het verhaal in een andere taal voorleest. Het gebruik van audioboeken of digitale boeken in andere talen kan meertalige kinderen ook helpen om het verhaal beter te begrijpen.

Een andere waardevolle werkvorm is buddy-lezen, waarbij oudere en jongere kinderen samen boeken lezen en bespreken. Dit stimuleert de geletterdheid en woordenschat door sociale interactie en spel, terwijl het ook de motivatie vergroot. Als de buddy's dezelfde thuistaal hebben, kunnen ze elkaar helpen om die taal te koppelen aan de schooltaal.

Wanneer leerkrachten op deze interactieve manier voorlezen, worden kinderen aangemoedigd om actief deel te nemen, wat leidt tot zinvolle en uitgebreide gesprekken. Deelnemen aan deze gesprekken is goed voor de taalontwikkeling, kennis en redeneervaardigheden van kinderen.

Wanneer kinderen bijvoorbeeld uitleggen waarom iets in het verhaal is gebeurd of oplossingen voor een probleem voorstellen, laten ze zowel hun redeneervermogen als hun leerproces zien.

Lezen alsof het een gesprek is, werkt goed omdat de volwassene en het kind in de interactie als gelijken worden beschouwd – het boek is de bron die de uiteindelijke uitleg bepaalt, dus de ideeën van kinderen worden besproken als mogelijkheden in plaats van beoordeeld als goed of fout. Onthoud dat de deelname van kinderen niet alleen verbaal is. Luisteren, observeren en non-verbale acties die deel uitmaken van het gesprek betekenen nog steeds dat ze actief betrokken zijn.

Inclusieve boeken en leespraktijken

Wanneer je voorleest aan een groep met verschillende talen, is het belangrijk om te onthouden dat niet alle kinderen dezelfde ervaringen of kansen hebben als het gaat om leren lezen.

TOP TIP!

Maak verhalentasjes

Vul een tasje met één of meer prentenboeken en wat klein speelgoed of voorwerpen die met het thema van het boek te maken hebben. Kinderen kunnen deze voorwerpen gebruiken om tijdens het spelen hun eigen verhalen te verzinnen en de inhoud van de verhalen beter te begrijpen door ze te verbinden aan hun eigen ervaringen. Voeg een briefje met uitleg toe voor ouders/verzorgers. Kinderen kunnen de tasjes ruilen als ze het boek uit hebben.

In het Storytime Project leren ouders dialogische leesstrategieën die ze thuis kunnen toepassen. Het is een vijf weken durend programma voor gezinsgeletterdheid dat wordt georganiseerd door lokale bibliotheken in samenwerking met het Marino Institute of Education en het Northside Partnership in Dublin, Ierland.

Gezinnen nemen boeken mee naar huis en krijgen wekelijks ondersteuning, waardoor kinderen hun mondelinge taalvaardigheid en woordenschat ontwikkelen, ouders meer vertrouwen krijgen om met hun kinderen te lezen en de band tussen gezinnen en hun plaatselijke bibliotheek wordt versterkt. Het project moedigt ouders aan om ook na afloop van het programma samen te blijven lezen, waarbij de voortgang aan het einde wordt gevierd met een diploma-uitreiking.

Het werk van Dr Joan Kiely benadrukt de kracht van interactief voorlezen, waarbij volwassenen verhalen met hun kinderen lezen en herlezen, over het verhaal praten en het verhaal in verband brengen met het leven van hun kinderen, in plaats van alleen maar hardop voor te lezen. Het doel van het dialogische voorleesproces is dat het kind uiteindelijk de rol van voorlezer overneemt (ook al kan het kind nog niet zelf lezen) en het verhaal aan de volwassene vertelt, waardoor de machtsverhouding verandert. Kiely's onderzoek naar het Storytime Project, dat via lokale bibliotheken wordt uitgevoerd, laat zien hoe deze interactieve benadering van voorlezen kinderen helpt bij de ontwikkeling van taalvaardigheden.

C

Completion prompts - het kind wordt gevraagd zinnen in bekende boeken **aan te vullen**.

“Dus vertrokken de drie biggetjes van huis en trokken de wereld in om hun eigen h_____ te bouwen”

R

Recall prompts - het kind wordt gevraagd wat er gebeurde in een verhaal dat al is voorgelezen.

“Heeft de wolf alle biggetjes opgegeten?”

O

Open-ended prompts - open vragen over de afbeelding en het verhaal.

“Ik vraag me af waar de wolf aan denkt op deze afbeelding?”

W

What, when, where, and why prompts - 'wie', 'wat', 'waar' en 'waarom' vragen voor kinderen.

“Wat doet de wolf op het dak van het bakstenen huis?”

D

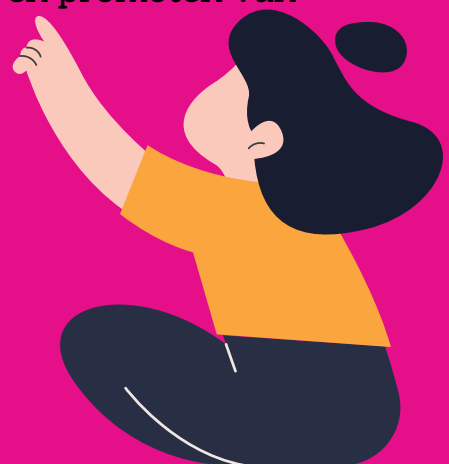
Distancing prompts - het kind wordt gevraagd het boek te relateren aan gebeurtenissen of situaties in hun eigen leven.

“Kijk eens naar het biggetje dat bang wegrent. Herinner je je een moment waarop je je bang voelde?”

Wist je dat?

Een meertalige kijk op het Baskisch

- Het Baskisch, in het Baskisch *Euskara*, is een fascinerende taal. Het is de oudste taal van Europa.
- Taalkundig gezien is het anders dan alle andere talen in Europa. Er is nog steeds niet veel bekend over de afkomst!
- Baskisch wordt gesproken in het Baskenland, een regio in het noorden van Spanje en het zuidwesten van Frankrijk.
- In de Autonome Gemeenschap Baskenland in het noorden van Spanje spreken iets meer dan 800.000 mensen vloeiend Baskisch. Er zijn iets meer dan 430.000 passieve sprekers van het Baskisch in de regio. Dit zijn de mensen die de taal begrijpen, maar moeite hebben om het te spreken.
- OOJK speelt een belangrijke rol in de heropleving en overdracht van de Baskische taal, waarbij onderdompeling in het Baskisch in educatie voor jonge kinderen steeds populairder wordt.
- In de stad Donostia/San Sebastian ondersteunt een Centrale Kinderbibliotheek de geletterdheid van kinderen op allerlei manieren: door kinderliteratuur in het Baskisch, Spaans en vele andere talen te promoten, door het bewaren en promoten van Baskische vertellingen en door ouders toegang te bieden tot een schat aan informatie.

Vertegenwoordiging is belangrijk

Meertalige kinderen komen niet altijd voor in de boeken die ze lezen. Idealiter zouden alle kinderen zichzelf moeten kunnen herkennen en de wereld moeten kunnen ontdekken in de literatuur die voor hen beschikbaar is. Wanneer kinderen van kleur zich bijvoorbeeld niet kunnen identificeren met personages, kan dit een negatieve invloed hebben op hun zelfvertrouwen en hun plezier in lezen verminderen. Uit onderzoek blijkt dat meertalige kinderen soms meer non-verbale ondersteuning krijgen van het personeel, terwijl eentalige kinderen meer verbale ondersteuning krijgen. Het komt vrij vaak voor dat medewerkers kinderen ontmoedigen om andere talen te gebruiken dan de schooltaal, in plaats van al het taalgebruik in de klas aan te moedigen.

Zorgen voor gelijkwaardige deelname

- Door voor, tijdens en na de belangrijkste leesactiviteit flexibele taalactiviteiten te gebruiken (zoals het praten over het verhaal in de ene taal en het vervolgens lezen of naar een audioversie luisteren in een andere taal), kunnen meertalige kinderen de tekst beter begrijpen.
- Volwassenen in de klas kunnen ervoor zorgen dat alle talen gelijkwaardig worden behandeld bij dit soort activiteiten om ongelijke vormen van participatie te voorkomen.
- Het kan nuttig zijn om fysieke voorwerpen (zoals ballen, pittenzakken, papieren hoedjes, enz.) te gebruiken die belangrijke onderdelen van het verhaal voorstellen en om delen van het verhaal uit te beelden, naast het voorlezen van het verhaal.

Volgens onderzoek van professor Roel van Steensel spelen ouders een zeer belangrijke rol bij het creëren van een stimulerende leesomgeving en het ondersteunen van de motivatie van een kind om te lezen.

Het is niet voldoende om alleen maar boeken in huis te hebben. De kwaliteit van de interactie is wat telt! Zijn onderzoek herinnert ons aan het belang van de thuisomgeving voor geletterdheid en moedigt onderwijzers en ouders aan om samen te werken.

TOP TIP!

De website **Global Storybooks** bevat gratis geïllustreerde verhalen in tientallen verschillende talen van over de hele wereld: globalstorybooks.net/ De verhalen kunnen worden gelezen, voorgelezen en gedownload.

Read with MEE
irakurketa eleaniztun goiztiarra

Belangrijkste ideeën: Lezen en schrijven in de vroege leerfase

Basisprincipes van vroege geletterdheid

Jonge kinderen beginnen met hun lees- en schrijfvaardigheid door naar geschreven woorden in hun dagelijkse omgeving te kijken en daarmee te spelen.

- De inkomensklasse van een gezin kan van invloed zijn op de verwachtingen van een leerkracht ten opzichte van de betrokkenheid van ouders.
- De vroege ontwikkeling van geletterdheid verloopt van eenvoudig krabbelen naar het gebruik van symbolen die op letters lijken. Gesprekken over deze vroege schrijfactiviteiten ondersteunen de ontwikkeling.
- Hoewel kinderen die één taal spreken en kinderen die meerdere talen spreken op vergelijkbare wijze leren lezen en schrijven, kan de status van hun thuistaal ten opzichte van de schooltaal van invloed zijn op hun leerervaring.
- Om elk kind te ondersteunen, is het belangrijk om alle manieren waarop kinderen buiten school met geschreven woorden omgaan te herkennen en te gebruiken, niet alleen bij lessen en oefeningen op school.

Digitale hulpmiddelen zijn behulpzaam om vroege geletterdheid te stimuleren

- Digitale boeken en apps kunnen met hun interactieve en visuele functies de aandacht van kinderen goed vasthouden, hen helpen nieuwe woorden te leren en hun tekstbegrip verbeteren.
- Hoewel digitale boeken en audioboeken handig zijn om de uitspraak te laten horen, zijn ze geen vervanging voor de interactieve ervaring van lezen met een volwassene.
- Interactief voorlezen, waarbij volwassenen kinderen actief betrekken door middel van het stellen van vragen en het aangaan van gesprekken, is erg bevorderlijk voor de ontwikkeling van taalvaardigheid en begrip.
- Gebruik strategieën zoals het stellen van open vragen, het volgen van/inspelen op de interesses van het kind en het aanmoedigen om het verhaal te verbinden met hun eigen leven. Dit alles stimuleert de actieve deelname van het kind aan de leesactiviteit.

Inclusieve werkwijzes

In meertalige klaslokalen zorgen inclusieve werkwijzes ervoor dat alle kinderen zich vertegenwoordigd voelen en een eerlijke kans krijgen om mee te doen.

- **Een scala aan flexibele taalactiviteiten kan helpen om de kloof tussen de thuistaal van een kind en de schooltaal te dichten. Dit kan hun algemene geletterdheid verder ontwikkelen.**
- **Deze activiteiten kunnen bestaan uit digitale hulpmiddelen of audioboeken, tweetalige leesboeken, prentenboeken die kunnen worden nagespeeld en het gebruik van fysieke voorwerpen bij het voorlezen.**
- **Ouders betrekken bij het lezen in de thuistaal of buddy-lezen (kinderen met z'n tweeën laten lezen) zijn geweldige manieren om de thuistaal van een kind te integreren in de lees oefeningen.**

Wist je dat?

Een meertalige kijk op het Frysk

- Fryslân, een provincie in het noorden van Nederland, is een levend voorbeeld van een meertalige regio. Met in totaal ongeveer 660.000 inwoners heeft meer dan de helft (61%) van de inwoners van Fryslân het Fries als eerste taal of gedeelde eerste taal. Het Fries (in het Fries: *Frysk*) is een minderheidstaal die naast het Nederlands wordt erkend als een van de twee officiële talen van de provincie.
- Interessant genoeg is het Fries vooral een gesproken taal. Hoewel 90% van de inwoners van Fryslân de taal gemakkelijk begrijpt en 64% het kan spreken, kan slechts 19% het goed lezen.
- Naast het Fries zijn er ook andere taalvarianten aanwezig in de regio, waaronder het Stadsfries dat in steden wordt gesproken, evenals het Bildts en het Stellingwerfs, die beide in specifieke delen van de provincie worden gesproken. In combinatie met de vele verschillende thuistalen die kinderen in Fryslân spreken, is superdiversiteit een feit in de klaslokalen van de provincie.
- Hoewel veel mensen zich hier niet bewust van zijn, maakt het Fries ook deel uit van een taalfamilie en heeft het twee naaste familieleden! Daarom wordt het Fries ook wel *West-Fries* genoemd, om het te onderscheiden van de twee talen die in Duitsland worden gesproken. Noord-Fries wordt in de buurt van de grens met Denemarken door ongeveer 10.000 mensen gesproken, en Saterfries is de enige variant van het Oost-Fries die tegenwoordig nog wordt gebruikt en door ongeveer 2.200 mensen wordt gesproken.

Praktische manieren om geletterdheid en lezen te ondersteunen

Manieren om kinderen, met name meertalige kinderen, te ondersteunen bij het lezen en schrijven

1. Alle talen erkennen en verwelkomen

- Wees positief over alle talen die in de klas vertegenwoordigd zijn, toon waardering voor en vier hoe elk kind uniek is wat betreft zijn of haar taalidentiteit.
  - Probeer bij het beoordelen van de vroege lees- en schrijfvaardigheid van een kind te kijken naar zijn of haar vaardigheden in alle talen, niet alleen in de voertaal op school. Je kunt de ouders/verzorgers vragen:
    - welke talen het kind thuis gebruikt
    - met wat voor soort boeken, liedjes of verhalen het kind zich in elke taal bezighoudt
    - of het kind interesse toont in letters, klanken of schrijven in een van zijn/haar talen, en wat zijn/haar voorkeuren zijn als het gaat om taalactiviteiten.
  - Kies inclusieve boeken met personages die lijken op de kinderen in jouw klas. Dit helpt negatieve effecten op hun leesmotivatie en zelfvertrouwen te voorkomen.
  - Zoek bij het uitkiezen van boeken naar tweetalige teksten, gebruik vertalingen of vertaal het verhaal samen met de kinderen.
  - Kies boeken die aansluiten bij de interesses, vrienden, thuistalen en unieke identiteit van kinderen. Kies boeken waardoor ze zich speciaal voelen!
-

2. Maak lezen interactief en inclusief

- Stimuleer diepgaande gesprekken over boeken door open vragen te stellen, te herhalen wat kinderen zeggen en hun antwoorden uit te breiden.
- Moedig kinderen aan om al hun communicatiemiddelen te gebruiken, waaronder gebaren, bewegingen, tekeningen en hun thuistaal.
- Accepteer bijdragen als mogelijkheden in plaats van ze te beoordelen als goed of fout. Gebruik bijvoorbeeld het boek om het definitieve antwoord te geven in plaats van de ideeën van het kind af te wijzen.
- Erken en bevestig alle interactie, zowel verbaal als non-verbaal, en volg de interesse van het kind om het gesprek te sturen.
- Ondersteun het begrip door fysieke voorwerpen, tekens en afbeeldingen te gebruiken om het verhaal te illustreren. Herhaal het verhaal meerdere keren of bied ondersteuning/vertel het verhaal in de thuistaal.

- Geef visuele (non-verbale) informatie tegelijkertijd met verbale informatie, in plaats van daarna, om kinderen te helpen bij het verwerken ervan.
  - Laat kinderen in tweetallen samen teksten lezen (buddy-lezen). Zo kunnen ze elkaar helpen om te begrijpen wat ze lezen.
-

3. Ondersteun taalontwikkeling

- Focus op duidelijke taalmodellering: gebruik duidelijke uitspraak, herhaal, herformuleer en breid uit/ga verder in op wat kinderen zeggen.
  - Geef op een vriendelijke manier corrigerende feedback: gebruik technieken zoals het correct herformuleren van een antwoord of het simpelweg vertalen van een zin naar een andere taal, indien mogelijk.
-

4. Bij het gebruik van digitale hulpmiddelen

- Houd groepen klein (twee of drie kinderen) wanneer je apps gebruikt, zodat iedereen het scherm kan zien en actief kan deelnemen.
  - Zet, indien mogelijk, kinderen die dezelfde taal spreken in dezelfde groep, zodat ze elkaar kunnen helpen de tekst te begrijpen.
  - Bespreek digitale teksten voor, tijdens en na het lezen, net zoals je dat met een papieren boek zou doen.
  - Als je digitale boeken gebruikt, zorg er dan voor dat multimediafuncties niet afleiden van het verhaal. Geef kinderen de mogelijkheid om geluidseffecten uit te schakelen of het volume ervan aan te passen als dat nodig is.
  - Beperk definities voor moeilijke woorden tot slechts een paar keer per boek en laat ze vanzelf verschijnen tijdens het verhaal.
-

5. Betrek ouders en verzorgers

- Nodig ouders en verzorgers uit om verhalen in verschillende talen voor te lezen en erover te praten met de klas.
  - Behandel ouders als volwaardige partners door hen te vertrouwen dat zij hun eigen effectieve methoden voor hun kind delen.
  - Breng de thuissituatie de klas in door ouders en familieleden te vragen om suggesties voor boeken om voor te lezen.
-

Professionele ontwikkeling voor medewerkers in de vroege leerfase

Professionele opleiding en ontwikkeling kunnen de kwaliteit van het onderwijs in de vroege leerfase aanzienlijk verbeteren.

Dit deel van het handboek bespreekt belangrijke onderzoeksresultaten die relevant zijn voor leerkrachten in het onderwijs in de vroege leerfase.

Het richt zich op meertaligheid en geletterdheid in leeromgevingen voor de vroege leerfase.

Meertaligheid

Professionele ontwikkeling gericht op meertaligheid kan medewerkers nieuwe kennis bijbrengen over onderwerpen zoals hoe kinderen met meer dan één taal leren en die talen gebruiken, hoe talen ondersteunend en flexibel kunnen worden ingezet in de klas, en hoe het tweetalige/meertalige brein werkt. Medewerkers kunnen vervolgens nieuwe meertalige werkwijzen ontwerpen en implementeren in hun klaslokalen. Ze kunnen deze nieuwe werkwijzen bespreken en evalueren met hun collega's of de organisatoren tijdens groeps- of individuele bijeenkomsten.

Onderzoek laat zien dat leraren die aan zulke programma's deelnemen:

- Meer meertalige werkwijzen in de klas gebruiken.
- Een positievere houding ten opzichte van meertaligheid ontwikkelen, wat op zijn beurt de houding van ouders en kinderen beïnvloedt.
- Kinderen in hun klas hebben die een verbeterd bewustzijn aantonen van hoe taal werkt

Professionele ontwikkeling kan ook op schoolniveau plaatsvinden. Scholen kunnen bijvoorbeeld lid worden van het Language Friendly School netwerk en een taalplan opstellen dat is afgestemd op hun specifieke behoeften.

Meer informatie is te vinden op <https://languagefriendlyschool.org>

De uitdaging om gewoontes te veranderen

Het kan moeilijk zijn om nieuwe methoden volledig over te nemen, zelfs na een training. Alle OOJK medewerkers in het onderwijs in de vroege leerfase hebben tijd, ondersteuning en samenwerking nodig om nieuwe werkwijzen te leren en deze zich eigen te maken.

Training in geletterdheid

De structuur van professionele ontwikkelingsprogramma's die gericht zijn op geletterdheid is vaak vergelijkbaar met training in meertaligheid, maar de focus ligt op het ondersteunen van de lees- en schrijfontwikkeling van jonge kinderen.

Belangrijke onderwerpen om kennis over op te doen zijn onder meer:

- Hoe kinderen hun woordenschat ontwikkelen en uitbreiden
- De klanken van taal
- Kennis van letters en gedrukte woorden, hoe zinnen worden opgebouwd
- Hoe de interesse, betrokkenheid en het plezier van kinderen bij lees- en schrijfactiviteiten kan worden behouden

Training heeft een positieve invloed op het gedrag van leerkrachten in de klas tijdens lees- en schrijfactiviteiten, bijvoorbeeld hoe leerkrachten taal kunnen vormgeven, feedback van een hoge kwaliteit kunnen geven en kinderen de kans kunnen bieden om zelfstandig bij te dragen aan discussies. Sommige succesvolle programma's werken bewust samen met ouders. Dit stimuleert het gebruik van materiaal dat zowel op school als thuis het lezen en schrijven ondersteunt, en kan ook de communicatie van ouders verbeteren met hun kind en de school.

Bij het plannen van personeelsontwikkeling is het essentieel om te onthouden dat het tijd kost voor professionals om nieuwe kennis volledig te verwerken en hun dagelijkse werkwijze aan te passen. Training moet voldoende tijd bieden om veranderingen door te voeren.

Hoe je blijvende veranderingen maakt

Belangrijke tips voor effectieve trainingsprogramma's voor OOK professionals:

- **Bied langdurige ondersteuning aan.** Training mag geen eenmalige gebeurtenis zijn. Zorg voor professionele ontwikkeling gedurende een langere periode, zodat docenten voldoende tijd hebben om nieuwe kennis op te doen en nieuwe benaderingen met vertrouwen in praktijk te brengen.
- **Maak trainingen praktijkgericht.** Moedig leerkrachten aan om samen te werken, zich te richten op praktische stappen en om de vragen of problemen die ze tegenkomen te onderzoeken.
- **Gebruik eventueel video's voor reflectie.** Het werkt heel goed om activiteiten op te nemen om zo achteraf te kunnen reflecteren. Door deze opnames te bespreken, kunnen leraren zien hoe anderen werken, vaststellen welke strategieën effectief zijn en die ideeën aanpassen voor hun eigen klas.
- **Oefen met het geven en ontvangen van feedback.** Om nieuwe benaderingen van lesmethoden te ontwikkelen, kun je tijdens de training activiteiten direct uitproberen. Neem coaching en het geven van wederzijdse feedback op in de training.
- **Betrek gezinnen en de gemeenschap.** Nodig, afhankelijk van wat de school en het personeel nodig hebben, de gezinnen van de kinderen en leden van de gemeenschap uit om deel te nemen aan het proces. Zo kunnen leerkrachten rechtstreeks in contact komen met ouders en verzorgers en een beter inzicht krijgen in hun waarden, overtuigingen en houding ten opzichte van thuistalen, leren en de ontwikkeling van geletterdheid.

Leer van anderen

Een van de beste manieren om nieuwe werkwijzen te ontwikkelen, is door te leren van anderen. Sommige van de onderstaande voorbeelden kunnen nuttig zijn om te verkennen en aan te passen aan je eigen context.

Lês-mar-foar-wiken - voorleesweken

Dit is een jaarlijkse campagne om het voorlezen aan kleuters in Fryslân te stimuleren. Elk jaar wordt er een nieuw boek over het personage Tomke geschreven, en sinds 2026 over peuters Tys en Teske, met verhalen, liedjes en gedichten, in het Fries en met vertalingen in andere streektaalen. Het boek wordt naar alle kleuterscholen in Fryslân gestuurd en er wordt speciale aandacht besteed aan samen lezen.

De Fryske Berneboeke-ambassadeur - Friese kinderboeken-ambassadeur

promoot kinderboeken en lezen op scholen, in bibliotheken en tijdens evenementen in heel Friesland. Zij werkt samen met de Nederlandse kinderboeken-ambassadeur, maar besteedt speciale aandacht aan de meertalige situatie in Friesland. Verschillende andere landen in Europa hebben ook hun eigen boekenambassadeur.

Hulpmiddelen en Activiteiten

De juiste boeken kiezen om meervoudige geletterdheid bij jonge kinderen te ondersteunen

Het kiezen van de juiste boeken voor jonge kinderen kan overweldigend zijn, vooral met zoveel mooie titels in de boekhandel. Deze checklist is bedoeld om leerkrachten in het kleuteronderwijs, ouders en verzorgers te helpen bij het maken van weloverwogen keuzes die de vroege ontwikkeling van geletterdheid ondersteunen.

Of je nu een verhaal zoekt voor een groepsactiviteit of een favoriet boek voor het slapengaan, deze suggesties helpen je bij het vinden van boeken die nieuwsgierigheid opwekken, taalvaardigheid versterken en zorgen voor plezierige leeservaringen. Gebruik de checklist als een snelle referentie om een boek te kiezen. Zo kan elk boek dat jij voorleest bijdragen aan de basis van een levenslange liefde voor het lezen.

Het Read With MEE-team heeft deze checklist samengesteld in overleg met een breed scala aan OOJK-professionals, onderzoekers, ouders en familieleden uit het Baskenland, Ierland en Fryslân.

1. Taal en literaire kenmerken

Taalkwaliteit

- Boeken moeten correcte grammatica, woordenschat en spelling gebruiken. Als er een dialect of een andere taalvariant wordt gebruikt, moet deze authentiek en correct zijn en niet alleen een vertaling of transliteratie.
- Teksten die expliciet het leren ondersteunen (fonetiek, letters/klanken, woordenschat, sociale concepten).

Literaire kwaliteit

- Boeken zijn niet zomaar teksten, het zijn literaire producties. Teksten van hoge kwaliteit trekken de aandacht van kinderen: rijm en herhaling helpen beginnende lezers, terwijl rijke ideeën en goed opgebouwde verhalen de verbeelding prikkelen.

Kwaliteit van de vertaling en authenticiteit (voor tweetalige/meertalige boeken)

- Goede vertalingen lezen natuurlijk, niet woord voor woord. Idealiter worden lokale stemmen betrokken, zodat het verhaal voor alle vertegenwoordigde culturen authentiek aanvoelt.
- Er is een evenwicht tussen de talen (voor tweetalige/meertalige boeken).
- Beide of alle talen moeten evenveel gewicht hebben. Als één taal wordt geminimaliseerd, kunnen kinderen het gevoel krijgen dat hun taal minder waardevol is.

Taalkundige geschiktheid

- Het taalniveau moet aansluiten bij de leeftijd en vaardigheid van kinderen: bekende woorden voor beginners, complexere structuren naarmate hun vaardigheden toenemen.
- Toegankelijkheid van woordenschat en grammatica: alledaagse, bruikbare woordenschat houdt kinderen betrokken; vermijd ongebruikelijke of zeldzame woorden die verwarring zaaien in plaats van helpen.
- Tekstcomplexiteit en leesbaarheid: zinslengte en woordenschat die past bij de ontwikkeling; herhaling en voorspelbaarheid geven vertrouwen bij het lezen.
- Rijke woordenschat en conceptuele diepgang: kinderen hebben baat bij nieuwe, interessante woorden en ideeën die verder gaan dan alledaagse gesprekken.
- Genreverscheidenheid: door blootstelling aan verschillende genres (verhalen, gedichten, liedjes, non-fictie) leren kinderen verschillende manieren om taal te gebruiken.

2. Inhoud

Geschiktheid voor de leeftijd

- De inhoud moet passen bij de volwassenheid en het begrip van kinderen: wat spannend is voor een 6-jarige, kan een 10-jarige vervelen.

Relevantie van het thema/onderwerp

- Onderwerpen die kinderen aanspreken, relevant zijn voor verschillende culturen en geschikt zijn voor tweetalige/meertalige contexten.
- Verbindingen met het leven van kinderen: boeken die ervaringen met familie, vrienden of de gemeenschap weerspiegelen, helpen kinderen om lezen te verbinden met het echte leven.
- Culturele relevantie en authenticiteit: verhalen moeten de cultuur van kinderen op een respectvolle manier weerspiegelen, zonder stereotypen of schijninclusie.

Identiteit & vertegenwoordiging

- Bevestiging van de identiteit van kinderen op een respectvolle manier, waarbij stereotypen en schijninclusie worden vermeden.
- Boeken moeten niet alleen gericht zijn op erfgoed of 'exotische' verhalen. Alledaagse onderwerpen, wetenschap en wereldburgerschap zijn net zo belangrijk.

- Verhalen die verbondenheid, empathie, vriendschap, respect en rechtvaardigheid ondersteunen.
- Boeken die meertaligheid en inclusie benadrukken, bereiden kinderen voor op het samenleven met anderen.
- Verhalen die verband houden met onderwerpen of domeinen uit de omgeving (familie, huisdieren, vrienden...).
- Leuke en speelse verhalen zorgen ervoor dat kinderen willen lezen, wat de beste motivatie is voor geletterdheid.

3. Ontwerp en toegankelijkheid

Illustraties & visuele ondersteuning:

- Duidelijke, boeiende, cultuurgevoelige illustraties die het begrip ondersteunen. Die zijn boeiend, niet afleidend of decoratief. Voorbeelden zijn onomatopoeën, visuele aanwijzingen en karakterontwikkeling door middel van de illustraties in het boek.

Leesbaarheid van de tekst:

- Beperkte hoeveelheid tekst per pagina voor een betere leesbaarheid. Te veel tekst op een pagina ontmoedigt jonge lezers. Korte passages in combinatie met illustraties zijn gemakkelijker te verwerken.

Typografie & lay-out (voor tweetalige/meertalige boeken):

- Beide talen moeten gelijkwaardig worden weergegeven, met duidelijke lettertypes en plaats op de bladzijde. Visuele nadruk (vetgedrukt, cursief, hoofdletters) moet de betekenis ondersteunen en mag niet afleiden.

Vorm & duurzaamheid:

- Vormen geschikt voor de leeftijd (kartonnen boekjes, prentenboeken); stevig voor jonge kinderen.
- Overweeg om boeken in een groot formaat te gebruiken in de vroege leerfase. Deze hebben een grotere lettergrootte en zijn ideaal om samen te lezen. Veel uitgeverij van populaire kinderboeken bieden deze extra grote formaten aan. Kinderen kunnen de kleinere versie van het boek dat ze in de groep lezen mee naar huis nemen.

Betaalbaarheid & beschikbaarheid:

- Een goed boek is alleen nuttig als kinderen en leerkrachten er toegang tot hebben - zoek naar lokaal verkrijgbare, betaalbare en toegankelijke boeken in gedrukt/ digitaal/audioformaat.

Bruikbaarheid in verschillende situaties:

- Boeken die thuis kunnen worden gelezen, maar ook in de klas of in kleine groepjes kunnen worden voorgelezen in de klas of in kleine groepjes. Die zijn daardoor veelzijdige leermiddelen.

Geschikt voor de gemeenschap:

- Overweeg boeken en uitgeverij die aansluiten bij de lokale taalpraktijken, het beleid en de tradities op het gebied van geletterdheid.
- Lokaal geschreven of mede geproduceerde boeken zijn doorgaans duurzamer, passen beter bij de context en zijn betaalbaarder; ze versterken de capaciteit van schrijvers/illustratoren in minderheidstalen.

Wist je dat?

Van alle talen ter wereld wordt 44% als bedreigd beschouwd.

Het merendeel van deze bedreigde talen zijn minderheidstalen en inheemse talen. Talen worden als stabiel beschouwd wanneer de kinderen in de taalgemeenschap de taal nog steeds leren en gebruiken. Als die situatie verandert, gaan talen doorgaans achteruit totdat ze bedreigd zijn en vervolgens het risico lopen om uit te sterven.

Jonge kinderen helpen met lezen betekent niet alleen letters en woorden aanleren.

Het stimuleert nieuwsgierigheid, versterkt hersenverbindingen en bevordert taalvaardigheden die een leven lang meegaan. Vroege leeservaringen bevorderen ook empathie, verbeeldingskracht en zelfvertrouwen.

Kinderen die hun moedertaal goed beheersen, leren een tweede taal doorgaans beter en sneller dan kinderen bij wie de thuistaal vergeten wordt.

Door kinderen zowel in hun moedertaal als in de schooltaal te laten lezen, worden hun leerproces, zelfvertrouwen en identiteit gestimuleerd, waardoor meertalige kinderen zich in alle talen goed kunnen ontwikkelen.

Handboek-INC:

De inclusieve ontwikkeling van meervoudige geletterdheid van het jonge kind

Dit handboek, ontwikkeld door het **Read With MEE Project**, is een praktische, op onderzoek gebaseerde gids die is ontworpen om de taal- en leesvaardigheid van jonge kinderen te ondersteunen. Het is geschreven in **eenvoudige, toegankelijke taal** en vat de nieuwste inzichten uit onderzoek op het gebied van geletterdheid, taalkundige diversiteit en meertaligheid samen, waardoor complexe bevindingen gemakkelijk te begrijpen en toe te passen zijn.

Dit handboek is perfect voor OJK leerkrachten in het kleuteronderwijs/de vroege leerfase, ouders, verzorgers en iedereen die geïnteresseerd is in het gebied van opvangen onderwijs voor jonge kinderen. Het biedt duidelijke richtlijnen voor de beste manieren om meervoudige geletterdheid te bevorderen en helpt kinderen **lezen te ervaren als superkracht**, waardoor ze zelfvertrouwen, nieuwsgierigheid en het vermogen om zich te verbinden met meerdere talen en culturen ontwikkelen. Het is gebaseerd op onderzoek en biedt lezers tools en strategieën die elke dag kunnen worden gebruikt, zowel in de klas als thuis.

Over het project en de auteurs van het handboek:

Read with MEE (Read with Multilingual Early Education) is een driejarig Erasmus+ KA2 samenwerkingsproject (2023-2026) dat medegefinancierd wordt door de Europese Unie en als doel heeft de vroege geletterdheid van jonge meertalige kinderen te bevorderen, met name kinderen van 2 tot 6 jaar met een diverse taalkundige achtergrond, waaronder nationale, regionale, migranten- en vluchtelingenminderheden. Het project richt zich op het feit dat meertalige kinderen vaak te maken hebben met ongelijke onderwijskansen in vergelijking met eentalige leeftijdsgenoten. Dat doet Read with MEE door leesbenaderingen te bevorderen die alle talen van een kind waarderen en omvatten, in plaats van talen afzonderlijk te behandelen. Het benadrukt interactief voorlezen in meertalige contexten, waarbij een positieve houding ten opzichte van talige diversiteit en ondersteuning van thuistalen wordt aangemoedigd. Read with MEE brengt partners uit Nederland, België, Ierland en Spanje samen en werkt samen met professionals en deskundigen om ervoor te zorgen dat de resultaten gebaseerd zijn op het nieuwste onderzoek naar meertalige en vroege geletterdheidsontwikkeling. Read with MEE streeft ernaar de kennis, vaardigheden en werkwijzen in de klas en thuis te versterken die inclusieve en meertalige vroege geletterdheidsontwikkeling in heel Europa ondersteunen.

Laura Nap is docent-onderzoeker uit Leeuwarden in Nederland, verbonden aan de NHL Stenden Hogeschool.

Doaa Abdul Hussain is docent-onderzoeker uit Leeuwarden in Nederland, verbonden aan de NHL Stenden Hogeschool.

Kathleen McTiernan is erkend psycholoog en universitair docent aan het Trinity College Dublin, de Universiteit van Dublin, Ierland.

Lorna Carson is hoogleraar toegepaste taalkunde aan het Trinity College Dublin, de Universiteit van Dublin, Ierland.

